

Lesorez, 1963, Rudi Pergar

NEVIN BIRSA

MODRIJAN
ALI
KLOVN

ZALOŽBA BRANKO
ZALOŽNIŠTVO JUTRO

Črka ob črki

Črka ob črki: beseda.

(Jutranji hlad pronica
v trave in sidrišča,
o bela zarja med prsti,
o šum med krogi
in tolmuni: drhtavica
jekla in jezika, na
prepihu vsakršnih zmot.)

Črka ob črki: bela
svetloba, kolobar.

Noč eklektične svetlobe

V čudni noči, noči eklektične
svetlobe, so drsele
jagode v neznano moko,
v grenčico
pretakajočih se bolečin: slonel sem ob oknu
in moč atomskih jeder
je šumela v moji dláni, v oddaljenih gorah
so pršele
postave neskončnosti: prav tam,
v osmozi trpke krvi, ki se je
nabirala v žilah in korakala v vrstah
rastlin
proti prostoru neznanske luči, se je odpiralo
rešeto, zemlja, ebenovina
sonca in gošča akacije.

To je bil vrelec,
poezija mesečine, in rablji
so si podajali roke: v grozdu se je utrnilo
zaupanje, v svitu še nepoznanih gesel
sem stopil v deročo reko smrti,
in iskal svoj obraz.

Dolgo sem hodil,
dolgo. (Neskončne steze
so plemenitile moje ime.) Dolgo.

Znamenja

so gomazele na dvoriščih večerov,
v vodnjakih usod so
se iskriale ptice in prehajale
v slepeče trupelca tišine:
(bogovi so sovražili vse, kar ni bilo božjega,
in vse, o čemer sem sanjal).

(In samo za hip sem
razprostrl roke, dihal z mrežo vetrov,
se dotaknil tisočerih jezikov, davnine
gesel,
in množica tipalk je vzburjena
tonila v svincu vek.)

Ko zbiram zrcalo

Resnica, pozabljeni vrč nosečnic,
 v hipu se potopim v nič, v sobo,
 v mrmranje olja
 in obešenih za kljuko, ki vzdrži preprih
 stebelc na nasprotni strani,
 v zarji, v bleščavici, za stekli iz žameta,
 kakor da hrepenim v brezglavo šumenje
 in v peščico prstov in kruha,
 in hoče iz svoje rdečine v plahutanje
 rek in vsemogočnost potokov,
 kajti kam hočem,
 kam?

in jutra se izlivajo v samoto,
 ko zbiram zrcalo v bežanje
 megel in gesel,

o končnost brez začetka,
 o Bog, rešetka časa, obubožanost viharja,
 najbolj divje pleme, ki izliva svojo
 bakreno kri in pluje v pepelu
 zelenja in zehajočem soncu proti
 vetrovom iz staniola in kipečih mavric.

Za škrge, čudnih barv

Lastovke, akcent počasi pozibava
 samega sebe: je dim pripovedi, v očeh,
 ki govorijo s tvojimi očmi,
 – ta piramida, s katero
 grem pod pazduho iz krvavih jeter in
 osmoze, ki strmoglavlja
 v navpično steno: samo jaz vem
 za besede: za škrge,
 čudnih barv, naprej!

Pastorala

Pastorala, ki me žge: to ni samo
pesem, kotlovina poletja,
obubožani srp, drhtenje onkraj golobjega perja.
Ne!

Spozabil sem se zvona, jata hudournikov
in gneča plastike, pritoki
jejo sami sebe: na bregu, od koder
strmim v zelenje, drsim v nožnico
čričkov in nebes; hipoma se zruši
dan, obloge vetra in ptic na
zvoniku, potaplja se korenina:
daleč se hrošč spozablja,
mrazí me. In od tamkaj
se steklo kotalí
vase, o noč
sesanih vlaken,
ki okitena z majonezo in strupom
ploveš v mrežo in hlad svetlob.

Križ v krvi,
krompir zori v globinah,
(in ne morem več uzreti samega sebe)!

Narašča somoza smrti

Svetloba mojih živcev
je obarvala tvoje telo:
prosim miru zate in zame.
Pohiti! In tu in v slehernem vzgibu
narašča osmoza smrti,
povelje jagenjčkov škrobota po strehi
mojih zob in dlani mojih hiš:
pozabljam skrhani nož vodá,
vreče ognja švrkajo moje ustnice,
pozabljeni dom, pozabljeni plen:
ustavim nasilje pločevine
in cunj, v jami tisočernih prihodov
bo onemelo pisanje in luč
bo cvrkutala po bregovih
in gmajnah, kot da se le vrača
zadimljena pokrajina in se
lomi les v školjki morja,
in se ob mojih nogah trejo preslice jezika,
(obubožani večer nepredvidenih barv).

Potapljam se v cvet prihodnosti

Potapljam se v cvet prihodnosti,
v žarečo molitev za vse,
ki so daleč od tebe,
za vse, kar kroži v žepu in žveplu,
onkraj vodá in onkraj življenja,
daleč od bolečine, daleč od studenca,
kjer umivam roke in srce.

Ptice se spuščajo
v globino kamna in krvi,
šibko sonce bo vsak hip ponorelo
in tlesknilo v ničevo noč:

daleč se usiplje
rdečina, daleč živim,
in seme bolečin
pada v črto smrti:
v mojo zenico smrti,
kjer poslušam in
kjer prebivam že tisoč let.

Zgodovina, ki se sesipa

Zgodovina, ki se sesipa
v prihodnosti, v sedanjosti: nikoli
še nisem sublimiral
težkih vek in pojedel globokih
kamenin svetlobe, toliko časa
slonim
na konici
globin, (in se kličejo od prstov
do rek, od trat, do brstja,
od šumenja, do bitja, ki se je
spoprijelo z življenjem in smrtjo),

in moram se dotakniti
orožja zvezd, v tolmunih,
visoko tam gor.

Tvoj je dan

Zmagovalec, tvoj je dan,
prevzvišeni! In čevlji, prsi in svetloba,
potopljena v tekočini,
me odnašajo v službo novega vstajenja,
na obodu, vidnem
v tanki praproti, spominjaš
me na začetek, na klic, na drhteči zvon,
ki spi v mojih žilah.

In potujem
v lastno srce, s pticami, ki
bdijo, zamaknjene v peripetijo
prezgodnjega jutra, dotaknem se
resnice in laži, vetrov, ki
potujejo v zrno, in od tam naprej.

To je tvoj dan,
cvetno sonce, vzhod bolečine,
(in od tam naprej).

Davni meteor duhá

Odpri davni meteor duhá,
odpri prsi svetlobe: bolne
čez holm, porojene v igrivem vetru
se usipljejo k mojim nogam,
k cilju, ki nima konca ne peloda
ne jezika, pač pa iskro majajočih se zvezd:

vse to imam v cementnem jezu,
v mrzlih, žarečih, sipkih
kodrih mojega rojstva
in v hodniku mesečine, skozi
katerega se lesketajo otroci in starci,
skozi katerega vodim
zeleno kraljično in cigane,-

vklenjeni soj noči,
oklepaj srha v isti noči,
cvrkutanje na obzorju zob in plamenov.

In prav tu

Violina burka noč, sposojeno
 med prsti in nebom,
 luč, ki gasne,
 zaziblje drhteči vlak
 zvezd v opojno rdečino vida in joka:
 v plodovih gnezdiho
 trikotniki pavk, in hitri
 zvon kroži v perepihu samote in oddaljenih iger:
 prav tu
 usahne globina vode
 in sipe
 se spogledujejo v žilah jeseni in prav tu
 poiščem vozec senc, na vozovih bliskov
 in kontrapunktu čudežnih sanj
 hitim v privid okrvavljenega jutra,
 ki bega
 med prsti in širokim blagom zenic.

V atmosferi mojih žil

Sinica tava v mojem srcu,
 šibka stran meseca poljublja mojo kri,
 ki od daleč gre
 tako daleč, v jedro vetrov in boga,
 v gozd, zraščen v mrščavico in klice:
 prozorni mah neba drsi vame,
 drsi v prostor žita, moke, apna,
 na križišču, stkanem
 iz bliskov in rek, iz jutra vzhajajo
 nedorečena sonca in se majejo
 v atmosferi mojih žil in praznikov:
 v roke vzamem knjigo,
 iščem besedo, ki mrgoli
 onstran mene,
 v lepem pogorju tišine in senc,
 v hiši, polni slik in barv, zlata in smrti.

Sleherno noč

Razrešil bom vozle:

ptica solí, ki se raztrešči ob skali,
ob gnezdju, ob mogočni
žili. To ti govorim, to zaupam vetru.

So tako

oblečeni sandali, s kapucini:

v razbitem zrcalu. Vrtinec

norí v sobah, in se razprši

notranjost: kakor čudež,

kakor sad,

ki si ga utrgal, preprih, ki je moj ded.

Svetloba,

svetloba,

skovana na brežinah, travah,

v ognjišču zvezd in vodénih zvezdah:

(to noč, in sleherno noč!).

Bojan Bratina

Birsova pesem

Pesem je Nevinu Birsu kot neodpovedljivi vsakdanji kruh in kot opojna omamnost izjemnih trenutkov. Živi z njo že dolga desetletja in od zbirke Elektronke v očeh v daljnem letu 1968 išče stike z bralstvom. V petnajstih zbirkah se je oblikoval kot prepoznaven izpovedovalec umetniške besede, pridobil si je bralce, ki jim vsakokrat ponuja del svojega sveta.

Birsov svet ni dokončno oblikovana podoba mimetične slike realnosti. Oblikuje jo kot kontrastno na asociacijah grajeno tvorbo, v kateri se navidezna realnost staplja v popolno fantastiko. Takšna nova stvarnost ponudi pesniku možnosti, da vanjo vtke vsa napeta duševna stanja, vse notranje boje in konflikte, v njej razrešuje v ekstreme pomaknjena vprašanja ekološkega preživetja in običajna človeška razmišljanja o življenju in smrti. Dvojnost v doživljanju sveta je v magičnosti in suhi realnosti, je v bogatem duhovnem čutenju in vegetiranju, je v modrovanju in klovnaštvu. V Birsovem pesniškem svetu je edina resničnost ravno barviti svet nasprotij, ki so v večnem medsebojnem prepletanju in povezovanju. Poezija ne potrebuje racionalne urejenosti, ampak ubeseduje svet paradoksa, fantazije (idealov) in resničnosti. Tako so v svetu ukinjene ustaljene povezave in natančno predvidljive zakonitosti. Naravo ureja zakon relativnosti, enkratnosti in neponovljivosti.

Poeziji so dane možnosti za slikanje zunanega sveta in umeščanje lirskega subjekta v to danost. Birsova poezija je razpeta med kontemplacijo in ljubezensko izpovedjo, med klicem naravi in zgroženostjo nad človekom. Čeprav bi le težko opredeljevali erotiko kot izdelano in izločeno poezijo, ki vzpostavlja odnose me subjektom in ljubezenskim ciljem morda ravno ta motivni krog poezije ponazarja sistem Birsovega pesniškega ustvarjanja. Erotični objekt je samo sredstvo za subjektivno odzivanje. Vse dogajanje je pesniško subjektivizirano in ocenjevano skozi usredinjenega pesnika samega. Objektivnega sveta ni. Vedno smo priče izpovedi v prvi osebi skozi »moje, jaz, sem, bom ...« Zato je tudi bralčev vstop v to poezijo pogojen z poistovetenjem in

izrazito čustvenim sprejemanjem izpovedi same. Besede ob nizanju v asociativnih povezavah ustvarjajo barvito sliko nadrealnega sveta, ki dobiva dimenzije popolne fantastike in fikcije. Hkrati je ustvarjena mimetična podoba ogrožujoče stvarnosti, ki jo pesnik presega, se ji umika in zaživi v svojem na novo ustvarjenem svetu.

Povedano je treba začutiti. Občutil in začutil pa bo lahko le bralec, ki bo intenzivno sprejel nihanje te poezije, njeno nadrealno prizvidignjenost in popolno relativnost pomenskega opredeljevanja.

Janez Povše

Spremna beseda

In spet smo s pesnikom na popotovanju, spet je tu nova pesniška zbirka, kar pomeni, da se je bilo zagotovo treba odpraviti proti novim obzorjem. Ali še bolje: z novo zbirko je spet tu čudovita priložnost, da nova obzorja ugledamo in jih skušamo dohiteti, uloviti, objeti in zaobjeti. Pesnikovo popotovanje je ponovno zavzeto, iz enega diha, brez zadržkov in predano. Kadar se namreč porodi želja, da bi se oddaljenim ugledanim obzorjem približali, se jih dotaknili in vsrkali vase njihovo modrost, tedaj se je treba tej odločitvi predati zares scela, se s poslednjim vlaknom bitja, zavedanja in podzavestnega vreči v morje poezije. Se potopiti v njeno snovnost, v njeno pljuskanje, valovanje in utripanje. Kadar smo v vsej svoji celostnosti tako naravnani, šele v tedaj smo na novo popotovanje v svet do prej neznanega zares pripravljeni: v svet novih prepoznanj o vesoljnih prostorih, ki so seveda predvsem prostori nas samih.

Modrijan ali klovn, klovn ali modrijan, naslov pove mnogo in vendar tako malo, saj se s sledni pesnika poigrava enako kot s pripovedjo njegove nove zgodbe oziroma novega poglavja njegove usode. Pesnik se je torej v poezijo docela potopil, potopil v njen temno lesketajoč akvarij, potopil v njene neznanosti in trenutne nedorečenosti ter potoval, potoval. In se spominjal. Nešteto je tu prvič odkritih pa tudi že obiskanih

podob, enkratni so pogledi na razkriti čudež bivanja, pri čemer je ves čas navzoče pesnikovo osredotočeno zavedanje. Zavedanje in želja, da bi izvedel še nekaj več, da bi mu bilo razkritega še nekaj navrh in da bi bilo njegovo najnovejše prepoznanje biti življenja plodno, v vsakem primeru dopolnjeno in s tem izpopolnjeno. "Iz teh črk in zlogov/ bom ustvaril svet silnega vzgona" (Iz teh črk in zlogov), "bežal bom s kontinenta na kontinent" (V smeh in šepet), "objel bom debela" (Drevesa spijo v svojih koreninah), saj obstaja "kažipot: dalje in dalje" (Danes in jutri). Silovit je namen preboja v novo in višjo zavest, silovit je spomin na vsa prejšnja popotovanja, ki so zagotovo veljavna, vendar jih je nujno preseči, jih poglobiti in obogatiti z bistrovidnejšimi poimenovanji in zarisovanji. Nove izkušnje in nova doživetja preobraziti v poimenovanja je naravnost obvezujoče, to je boj za živost in verodostojnost ubesedovalnega delovanja. Pesnik zato kot da bi nove in nove podobe zaznaval z napetimi strunami duše, zaznaval in odslikaval. Si jih vtiskaval v spomin, jih v spominu in v praspominu nepovratno ohranil, potem pa poročal o njih v zapisu, ki naj spregovori tudi drugim. In teh podob, sunkov, vzgibov, obratov je brez števila. Mnogokrat je treba trenutke uloviti dobesedno v gibanju, v zagonetnem valovanju dušne snovi, mnogokrat je silno valovanje dušne snovi nujno prestreči prav v vzgibu trenutka. Le tako je zapis sploh možen, le tako sploh pride do vplivnega odtiskajočega opisa utrinka zavesti. "Grem v pekel dneva, visokega dneva" (Tla mojih zvezd), ali pa se pogled obrne navznoter: "Vračam se k sebi, v celico molka" (Čemu vse to). In tako iz pesmi v pesem, iz ene ujete podobe v drugo, v naslednjo, ob tem pa nenehen svarilen občutek neskončnosti prasnovi, ki s svojo globino tako mogočno prišepetava človeku njegovo nepojasljivo zgodbo, njegov na najnižje dno potopljen smisel. Zavedanje tega zavedanja se v pesniku nezadržno krepi in je napeto do roba raztrganosti, medtem ko se v notranjosti spokojno dviga čudodelno morje pesnenja, iz katerega vse nastaja in se vanj spet vse vrača.

Brezkrajna je poezija, neskončno je njeno sinjemodro morje, neskončno večje in modrejše od človeka: "V čigavo samoto bežim?" (Les se krči v ogenj), "kajti kam hočem,/kam?" (Ko zbiram zrcalo). Izjemno razsežne so globina, višina in neznaní obseg tega morja življenja. Bržkone je zato na poseben način neustrašen, kdor se v to morje podaja in mu pri tem hoče vselej iztrgati nekaj vanj pogreznjenega skritega

prepoznanja. Istočasno pa je na enako poseben način srečen, kdor se v tovrstno edinstveno morje zares napoti in se je vanj z enako zavzetostjo odpravljaj že prej. Je to modrijan ali klovn, klovn ali modrijan? Vsekakor je pesnik, pesnik tudi v tukajšnjih triinšedemdesetih novih pesmih. Pesnik in iskalec, iskalec in pesnik, pesnik-iskalec, iskalec-pesnik. Le da se ta pesnik-iskalec vedno na nekoliko drugačen način na svoja popotovanja odpravlja. V temelju vsakokrat z vsem možnim zanosom, ko bo odslikaval podobe, ki jih je srečal, oziroma jih zrcalno odbil v gibke besede. Tokrat pa, kot da je mogoče močnejše zaznati izkušnje realnega življenja. Izkušnje, ki so za spoznanje ostrejšje, kakor so bile nekdanj, kot da so časi trši in se vse bolj približujejo.

Trši so časi ali pa se pesnik z njimi bolj iz oči v oči in v tesnejšem dotiku sooča. Metafore so zato pogostoma upornejšje in gostejše ter se v pesniško pomikanje podob siloviteje prelamljajo. Tudi ne more biti v tem smislu slučaj, da zato v zapis prodirajo odsevi stvarne in skorajda oprijemljive erotike ali prijateljstva tiste vrste, zaradi katerega je samota manj kruta in z obrati na bližnjega, lahko povsem naključnega zato pa toliko bolj dobrodošlega opogumljajočega sopotnika, vsaj za nekaj olajšana. Pomenljivo se zdi slednjič pojavljanje zagonetne besede zgodovina, slej ko prej v mnogopomenski pesniški preobleki, poleg tega pa nase opozarja nekaj dobesednih vezav, ki neučakano stapljajo zaključek odbrane pesmi s pričetkom naslednje. Z eno besedo: pričujoča pesniška zbirka Nevina Birse je čarobno in hkrati zresnjeno globinsko popotovanje duše skozi ugreze in razprtja nikoli do kraja prepoznavnega bivanja. Odtisi tega popotovanja so urejeni in suvereno ohranjeni, v vsakem primeru pa dajejo slutiti, da se bo pesnik prej ali slej ponovno odpravil na pot – kadar bodo pač v neskončni daljavi spet zrasla obzorja z zvenečimi odgovori na naša nova vprašanja.

Kazalo

Črka ob črki	5
Iz teh črk in zlogov	6
Most se je krči	7
V smeh in šepet	8
Zapornik časa in ljubljena	9
Z enim samim žarkom	10
Drevesa spijo v svojih koreninah	11
Noč eklektične svetlobe	12
Tla mojih zvezd	14
Barva, ki ni prava barva	15
Pridi k meni	16
Pod napuščem, v zrnu	17
Ko zbiram zrcalo	18
Za škrge, čudnih barv	19
Samo ljubiti	20
Taval sem brez cilja	21
Les se krči v ogenj	22
Tako neznansko blizu ali daleč	23
Šport, filter, pohištvo	24
Danes in jutri	25
Videl sem trnje	26
Na dnu neba	27
V tetivi pljuč in slin	28
Skozi zazidane pokrajine	29
Most iz kamna in železa	32
Odprl sem žile neba	33
V osrčju zemlje	34
Čemu vse to	35
V igro oddaljenih slutenj	36
Potujem v želo	37
Pastorala	38
Narašča somoza smrti	39
In vsakršni pekel	40
In na sceni	41
Boš poklical netopirja	42
Globoko v nebu žil	43

Rdeča luč	44
Daleč greš	45
Alga neprespane noči	46
Konji na planinah	47
Odel sem se s plaščem temè	48
Potapljam se v vodo in kri	49
In vse še bolj daleč	50
Sij se steka v globine	51
Potapljam se v cvet prihodnosti	52
Zgodovina, ki se sesipa	53
Vlak gre, vlak gre	54
Nekje v zgodovini	55
Hiša novega življenja	56
Iz obal sonca in moke	57
Korenina na dnu večera	58
Škrlatno darilo	59
V naročju barv	60
Nekam drugam	61
Letni časi	62
Se gremo klovne?	63
Tvoj je dan	64
Davni meteor duhá	65
Rumeni vzlet	66
Prihodnost in rojstvo	67
Drget jader se je skrtil vase	68
Beli zvonci krvi	69
V jedkanico žalosti in temnih ptic	70
Samo jaz	71
Vsota novic	72
Ki ima en sam odmev	73
Veter tvojega imena	74
Še naprej	75
V tisočeri obod	76
Čutim v ognju	77
In prav tu	78
V atmosferi mojih žil	9
Sleherno noč	80
Bojan Bratina: <i>Birsova pesem</i>	81
Janez Povše: <i>Spremna beseda</i>	82